

การตีความพญาอีสานในทางปรัชญา

PHILOSOPHICAL INTERPRETATION IN ISAN PHAYA

พระธีระพงษ์ นรินโท (แสนพงษ์)¹

สุวิน ทองปั้น², จรัส ลีกา³

และ พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2,3,4}

PhraTeerapong Narindo (Sanpong)¹,

Suwin Thongpan², Jaras Leeka³

and Phramahanatthabhan Sutassanavipani⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand^{1,2,3,4}

Corresponding Author, E-mail: teerapong.san@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทั่วไปของพญาอีสาน 2) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์และเนติปกรณ และ 3) ศึกษาการตีความพญาอีสานในทางปรัชญา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ตามหลักอุปนัยวิธี ผลการวิจัยพบว่า

1) พญาอีสานเป็นหลักการในการสอนของคนโบราณที่มีกุศโลบายต่างๆ เพื่อจะทำให้คนจำได้ง่าย และพญาอีสานยังปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านในลักษณะเป็นข้อความสั้นๆ ที่มีเสียงคล้องจองกันอย่างไพเราะแต่แฝงไว้ด้วยแนวคิดในมิติของปรัชญามีการต่อเติมดัดแปลงให้เข้ากับสถานการณ์และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ มีทั้งหมด 15 หมวด เริ่มต้นด้วยหมวดว่าด้วยการกิน และหมวดสุดท้ายว่าด้วยหมวดปรีชาธรรม

* ได้รับบทความ: 3 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ : 25 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 28 มิถุนายน 2563

Received: March 3, 2019; Revised: June 25, 2020; Accepted: June 28, 2020

2) แนวคิด ทฤษฎีทางปรัชญา พบว่า แนวคิดทางปรัชญาเป็นสิ่งที่มีการดำรงอยู่ของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีสภาพที่แตกต่างจากสัตว์ทั่วไปที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลได้ และเหตุผลนี้เองเป็นคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกประเภทอื่นๆ ปรัชญาแบ่งเป็น 5 สาขา คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์สุนทรียศาสตร์ และ ตรรกศาสตร์

3) การตีความพญาอีสานในทางปรัชญาโดยใช้ทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ และทฤษฎีการตีความของคัมภีร์เนติปกรณ์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ พบว่า ในมิตอภิปรัชญา พญาอีสานมีลักษณะเป็นจิตนิยม มีความเชื่อว่ามนุษย์มาจากพญาแถน และยังมีความเชื่อในเรื่องของผี สาง เทวดา ที่สถิตอยู่ในธรรมชาติต่างๆ แบบวิญญาณนิยม ในมิติของญาณวิทยา พบว่า พญาอีสานถือว่าปัญญาหรือความรู้เกิดจากผัสสะ การคิดหาเหตุผล และภาวนา และถือว่าภาวนาเป็นปัญญาที่ถูกต้องที่สุด ส่วนในมิติของจริยศาสตร์ ความรู้และการฝึกตนเองให้เป็นคนดีเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไป

คำสำคัญ: การตีความ; พญา

Abstract

The purpose of this research is 1) to study the general characteristics of Phaya Isan 2) to study the concepts and theories of Hans-George. And (3) to study the interpretation of Isan in philosophy. Is a documentary research by collecting data from primary documents And secondary documents Then the data obtained was analyzed using descriptive methods Inductive method The research found that,

1) Isan proverbs are the principles of teaching of the ancient people that have various strategies To make people believe and remember easily without forgetting Sometimes Phaya appears in folk tales. Or appear as short messages There is a melodious sound that is embedded in the philosophy of the dimension, there are additions, adaptations to the situation and can be used for life. There are 15 categories, beginning with the eating And the last section on the Dharma category, etc.

2) Hans-Georg Gadamer's interpretation theory uses dialectic, which has 3 important principles: 1) Understanding 2) Explanation or interpretation (Interpretation) or translation (Translation) and 3) Application (Explication) As for the Nettipakorn as an interpretation tool, with 16 main principles, and in this interpretation, the proverbs only choose division As an instrument of interpretation.

3) Applying Hans-George Gadamer's interpretation theory to interpretation in proverbs It made him aware of the intention of the author of the script of proverbs that there are hidden philosophical concepts in each chapter of each chapter. And able to apply the concepts contained in the proverbs to apply them in their lives effectively. And when using the Nettipakron as an interpretation tool, especially in the 16 divisions, we understand the Buddhist doctrine that has been compiled in the proverbs And when using the interpretation method, the concepts in the dimension of metaphysics And Buddhist ethics. And when using the interpretation method, the concepts in the dimension of metaphysics And Buddhist ethics.

Keywords: Interpretation; Phaya

บทนำ

มนุษย์ และสัตว์ทุกชนิดเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณในการเอาตัวรอด แต่สิ่งที่แยกแยะให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์นั้นคือสติปัญญา และความสามารถในการพัฒนาชีวิตของตนเองให้มีศักยภาพเพื่อการเอาชีวิตรอดและมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย ความเชื่อในความ เป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ หรือเชื่อในความเป็นมนุษย์ว่า เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ จะทำให้เกิด จิตสำนึกที่จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง ซึ่งแสดงอาการออกด้วยการเป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน อันขึ้นไปถึงความเป็นผู้พร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนาตนให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จิตสำนึกในการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนาตน จะทำให้บุคคลมีท่าทีต่อประสบการณ์ทั้งหลาย อย่างที่เรียกว่า มองทุกอย่างเป็นการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตน พุทธ

ปรัชญาให้ความสำคัญแก่หลักการนี้มากจะเห็นว่ามีคำพูดประเภทที่บอกว่าคุณนั้นพัฒนาตัวเองได้ฝึกฝนตนเองได้จนกระทั่งเป็นผู้ประเสริฐสุดท่านบอกว่าเมื่อมนุษย์พัฒนาตนเองแล้วนั้น แม้แต่เทพและผมก็น้อมนมัสการนี่ก็เป็นหลักที่ทำให้เกิดความมั่นใจแก่มนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545 : 15) แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ต้องฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา จึงจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตได้

บรรพบุรุษชาวอีสานนั้นเป็นนักคิดและได้สร้างวัฒนธรรมต่างๆ มากมายเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาชีวิตและ ขับเคลื่อนสังคมอีสานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จัดระเบียบและการขัดเกลาทางสังคม คือ “ผญา” ผญาเป็นวัฒนธรรมทางภาษาของชาวอีสานและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งผญานี้ถือเป็นวรรณศิลป์ที่สะท้อนภูมิปัญญาทาง ภาษาและการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน โดยชาวอีสานใช้ประโยชน์จากผญาในหลายลักษณะ ทั้งเพื่อ ความบันเทิง เพื่อการสอนในเชิงศาสนาและปรัชญา รวมทั้งเพื่อการขัดเกลาทางสังคม โดยบทเรียนส่วนหนึ่งนั้นได้ร้อยเรียงเป็นบทผญาในรูปแบบประโยคหรือกลอนที่มีความคล้องจองไพเราะ เพื่อสั่งสอน แนะนำ เตือนสติ และให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต (พรสวรรค์ สุวรรณศรี, 2547 : 9) ซึ่งส่งผลกระทบให้คนไทยส่วนใหญ่ที่มีระดับความแตกต่างกันทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรับตัวเองไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ เช่น การละทิ้ง และหมดความนิยมในรูปแบบการ ดำรงชีวิต ค่านิยมแบบไทยที่เคยมี ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตมาช้านาน หันมารับรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยอย่างรวดเร็ว โดยขาดความรู้ ความเข้าใจ ที่จะปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบและระบบใหม่ได้ ทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่ราบรื่นเท่ากับสมัยเมื่อยังดำเนินชีวิตอยู่ตามรูปแบบเดิม (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2547 : 1) ดังนั้น การนำเอาวัฒนธรรมที่เคยเจริญรุ่งเรือง ที่เราหลงลืมกลับมาปรับใช้ให้ทันสมัยเพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานชีวิตที่เรียบง่าย มีสติ มีความสุข และพร้อมที่จะก้าวทันความเปลี่ยนแปลงด้วยความมั่นใจ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเพื่อให้ลูกหลานชาวอีสานได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไป นอกจากนี้แล้วยังมุ่งเสนอหลักการตีความผญาอีสานทางปรัชญา เพื่อประโยชน์ในศึกษาด้านวิชาการ อีกทั้งเพื่อตีความ อธิบายความ ตัวบทผญาอีสาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและเหมาะสมกับบริบทของสังคมอีสานสมัยใหม่ ซึ่งจะทำให้ผญานั้นไม่เลือนหายไปจากสังคมอีสาน และยังสามารถดำรงหน้าที่เป็นกลไกเกื้อหนุนให้สังคมอีสานมี ความมั่นคง และเป็นเครื่องมือในการสอนชาว

อีสานในข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับความมั่นคง และเป็นเครื่องมือในการสอนชาวอีสานในข้อปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของผญาอีสาน
- 2) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์และเนติติกรณ์ และ
- 3) เพื่อศึกษาการตีความผญาอีสานในทางปรัชญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่มุ่งศึกษาถึงการตีความผญาอีสานในทางปรัชญา โดยกำหนดวิธีการดำเนินวิจัยโดยมีวิธีการเก็บ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปเพื่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารเรื่องภาษิตโบราณอีสาน และไขภาษิตโบราณอีสาน ของปรีชา พิณทอง และรวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ เอกสารงานวิจัย งานสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา และบทความทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดย การแยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารที่ได้มาทั้งหมด การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระจากแหล่งข้อมูล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539, 2) ภาษิตโบราณอีสาน และไขภาษิตโบราณอีสาน ของปรีชา พิณทอง และ 3) แนวคิด ทฤษฎีทางปรัชญา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วเห็นว่าข้อมูลที่ตรงและสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ อย่างเป็นระบบ รวมถึงเปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี และการสรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย (ปรีชา พิณทอง, 2528)

ผลการวิจัย

1) การศึกษาลักษณะทั่วไปของผญาอีสาน พบว่า ผญาลักษณะเป็นภาษิตมีทั้งหมดทั้ง 15 หมวด เป็นวิธีการของปราชญ์อีสานได้นำหลักจริยธรรมมาประพันธ์ ผญาไว้กับผญาแต่ละบท ด้วยสำนวนกวี โวหาร เป็นภาษาพื้นบ้านที่กระชับและรัดกุม พร้อมทั้งไพเราะด้วยการมคมคาย เพื่อให้สามารถ เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังพื้นบ้านได้ง่าย เพราะถ้าหากนำเสนอโดยการหยิบยกเอาหลักธรรมหรือจริยธรรมมาสอนโดยตรง อาจจะไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร จึงนับว่าเป็นความชาญฉลาดและเป็นภูมิปัญญา ของโบราณบัณฑิตอีสานสมัยก่อนโดยแท้ นอกจากนี้ผญาภาษิตเหล่านั้นมีหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐาน แล้ว ปัจจัยที่เป็นบ่อเกิดของผญาภาษิตที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง

2) จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางปรัชญา พบว่า แนวคิดทางปรัชญาเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีสภาพที่แตกต่างจากสัตว์ทั่วไปที่สามารถคิดในเชิงหาเหตุผลได้ เหตุผลนี้เองเป็นคุณสมบัติประจำตัวของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เหนือกว่าสัตว์โลกทั้งหลายดังนั้นในชีวิตของมนุษย์จึงมีคำถามหรือความสงสัยเกิดขึ้นมากมาย แม้แต่คำถามที่อยู่เหนือประสบการณ์มนุษย์เอง เช่น คนเรามาจากไหน ตายแล้วไปไหน วิญญาณหลังจากตายมีหรือไม่ เป็นต้น คำถามเหล่านี้ล้วนเป็นหน้าที่ของปรัชญาที่จะตามค้นหาคำตอบหรือเหตุผลมาอธิบาย ซึ่งการแสวงหาเหตุผลหรือหลักความจริงนี้เองเป็นกระบวนการเกิดขึ้นของปรัชญา และปรัชญายังมีหน้าที่ในการค้นหาคำตอบหรือเหตุผลมาอธิบายคำถามในมิติต่างๆ คือ มิติทางอภิปรัชญา มิติทางญาณวิทยา และมิติทางจริยศาสตร์ ซึ่งการแสวงหาเหตุผลหรือหลักความจริงนี้เองเป็นกระบวนการเกิดขึ้นทางปรัชญาที่จะนำมาตอบปัญหาหรือไขข้อสงสัยต่างๆ ได้ ถือว่าการเรียนรู้ปรัชญาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในภาพรวมของทุกศาสตร์ แนวคิดทางปรัชญาจะมีมิติของการโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานต่างๆ เช่น ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม และคุณค่าของชีวิต ศีลธรรม ศิลปะ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่ไม่มีใครจะหนีพ้นได้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องยึดแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

ทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ เป็นการตีความแบบวิภาษวิธี (Dialectic Hermeneutics) เพราะเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ตีความกับตำราหรือตัวบทเพื่อให้ได้ความเข้าใจใหม่ในเรื่องตัวตนที่แท้จริงเป็นตัวตนใหม่เพราะตัวตนเดิมประกอบไปด้วยความลำเอียง และชีวิตและโลกนั้นก่อให้เกิดความรู้ต่อไปได้เป็นความลำเอียงที่มีประโยชน์ทำให้เกิดความหมายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด กาดาเมอร์ได้ใช้การเข้าใจคือการตีความ (understanding

was hermeneutical) โดยสรุปให้เป็นหลักการตีความที่ปรากฏในหนังสือ ความจริงและวิธีการ (Truth and Method) ไว้ 3 ประการ คือ

1) ความจริงที่ได้จากการตีความไม่ใช่อัตโนมติทั้งหมด ในข้อนี้กาตาเมอร์ สรุปว่า ความหมายของตัวบทสามารถตีความได้เกิดความตั้งใจของผู้แต่งตัวบทนั้น

2) ความเชื่อเดิมไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจใหม่ ดากาเมอร์ถือว่า เขาสามารถเข้าใจหนังสือมากกว่าผู้แต่งเสียด้วยซ้ำ เพราะกาตาเมอร์ไม่เห็นด้วย เขาถือว่า ชาวคริสต์สามารถเข้าใจพระพุทธศาสนาได้เต็มที่เหมือนชาวพุทธตามทฤษฎีการหลอมละลายขอบฟ้าแห่งความรู้ (Fusion of Horizon) และทฤษฎีวิภาษวิธี (Dialectic)

3) ความเป็นจริงที่เราสามารถเข้าใจได้คือภาษา”(Being that can be understood is language) ภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารให้เราเข้าใจความเป็นจริงเท่านั้นแต่ภาษาคือความเป็นจริง สรุปว่า “ฐานความคิดด้านการตีความ” (Hermeneutical Foundations) ของกาตาเมอร์นั้น มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การเสวนา (Dialogue) และปัญญาเชิงปฏิบัติ (Phronesis) 2) ภาววิทยา (Ontology) และศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics) 3) สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) และ “อัตวิสัยนิยม” (Subjectivism) และกาตาเมอร์ได้ใช้ทฤษฎีหลอมละลายของขอบฟ้า ซึ่งมีสาระสำคัญว่า เรามีขอบฟ้าของเรา ประวัติศาสตร์แต่ละยุคแต่ละสมัยก็มีขอบฟ้าของตน ก่อให้เกิดวงกลมหรือวัฏจักรแห่งการตีความ (Hermeneutic circle) ซึ่งกิน 2 ขอบฟ้าเมื่อเราอ่านตัวบทเขียนใดก็ตาม ตัวบทนั้นมีขอบเขตของมัน ผู้อ่านก็มีขอบเขตของตน ขอบเขตของผู้อ่านเป็นความเข้าใจล่วงหน้า (Pre understanding) คือ ความเข้าใจทุนเดิมที่มีอยู่แล้วก่อนอ่านตัวบทเขียน ครั้นอ่านตัวบทเขียนใด ขอบเขตของตัวบทนั้นก็ผสมผสานเข้ากับความเข้าใจล่วงหน้า พร้อมทั้งจะกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจของผู้อ่าน โดยใช้หลักวิภาษวิธี (Dialectic) แห่งการตีความด้วยหลักการ 3 อย่าง คือ 1) การเข้าใจ (Understanding) 2) การอธิบายความ (Explanation) หรือการตีความ (Interpretation) หรือการแปลความ (Translation) และ 3) การประยุกต์ใช้ (Explication)

ทฤษฎีการตีความของเนติติปกรณ์ สรุปได้ว่า ในอรรถกถาคัมภีร์เนติติปกรณ์พระธรรมปาละระแห่งพุทธตติวิหารได้อธิบาย รูปแบบการแสวงหาในคัมภีร์เนติติปกรณ์ที่ผู้วิจัยนำมาเพื่อการตีความบทพญาภาษิตนี้มีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. สังคหواره เป็นการสรุปประมวลเนื้อหาโดยย่อแสดงไว้ในรูปของคาถา 5 คาถาด้วยกันแต่ได้สาระครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของคัมภีร์เนติปกรณ์ส่วนนี้มีลักษณะเหมือนบทคัดย่อที่สรุปสาระสำคัญที่เป็นหัวใจของเนื้อหาทั้งหมดไว้

2. วิภาควาระ เป็นส่วนการอธิบายจำแนกเนื้อหาโดยละเอียดซึ่งจะประกอบด้วยรูปแบบการอธิบายเรียกว่า เทส หมายถึง การแสดง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) อุทเทส 2) นิทเทส และ 3) ปฏินิทเทส ฉะนั้นปฏินิทเทสของคัมภีร์เนติปกรณ์นี้จึงประกอบเนื้อหาสำคัญ 4 ส่วนคือ (1) ทารวิวัจค์ (2) ทารสัมปาทะ (3) นยสมุฏฐาน และ (4) สาสนปฏฐาน

3. การตีความพญาอีสานในทางปรัชญา ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีทางปรัชญา 3 ทฤษฎี ประกอบด้วย อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ โดยใช้ทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ และทฤษฎีการตีความในคัมภีร์เนติปกรณ์สรุปได้ดังนี้

3.1) การวิเคราะห์บทพญาภาษิตอีสานด้วยทฤษฎีอภิปรัชญา สรุปได้ ความเป็นเอกภาพที่ปรากฏอยู่บทพญาภาษิตอีสานเป็นการอยู่ร่วมกันระหว่างภาวะ (Being) หรือปรมาตมสังขะ และอภาวะ (Non - being) หรือสมมติสังขะเป็นโลกแห่งมายา ซึ่งสภาวะทั้งสองอย่างดังกล่าวมานี้จะแฝงอยู่ในลักษณะของความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในบทพญาภาษิตอีสาน เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ เป็นต้น

ในการตีความบทพญาภาษิตในมิติของอภิปรัชญาซึ่งผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ มาเป็นเครื่องมือในการตีความ โดยใช้หลักวิชาวิธี (Dialectic) ที่มีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเข้าใจ (Understanding) 2) การอธิบายความ (Explanation) หรือการตีความ (Interpretation) หรือการแปลความ (Translation) และ 3) การประยุกต์ใช้ (Explication) สามารถวิเคราะห์บทพญาภาษิตตามทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ ได้ดังนี้

1) การเข้าใจ (Understanding) จากบทพญาภาษิตอีสานในลักษณะที่เป็นปริศนาธรรมในแต่ละบท เมื่อใช้ตามทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ เพื่อการรู้ความหมายจะต้องทำความเข้าใจในบทพญาก่อนว่า ผู้สื่อพญาภาษิตบทนี้ต้องการสื่อถึงอะไร และมีความหมายอย่างไร เมื่อทำความเข้าใจถึงตัวบทพญาภาษิตอย่างแท้จริงแล้ว ตัวเราต้องมีความเข้าใจในบทพญาซึ่งเกิดจากความรู้เดิมของเราด้วย และเมื่อเราสามารถอธิบายขยายความการเข้าใจในบทพญานั้นหรือสามารถแปลความหมายบทพญานั้นได้ความหมายที่ลึกซึ้งด้วยการสังเคราะห์เข้าใจในหมวดธรรม และพิจารณาต่อไปว่าเราสามารถนำความรู้ที่ได้นี้ไป

ประยุกต์ใช้ในชีวิตเราอย่างไร ในวิธีการของกาดามเมอร์ การเสวนา (Dialogue) ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่การเข้าใจ เหมือนสำนวนไทยที่เราจะได้ยินจนคุ้นชินที่ว่า “มีปัญหอะไรก็พูดกันให้เข้าใจ” ในการพูดจากันนั้นเมื่อทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันจะนำไปสู่จุดยืนหรือเป้าหมายร่วมกัน จากเดิมทั้งสองฝ่ายอาจมีจุดยืนหรือเป้าหมายต่างกัน ดังนั้นทฤษฎีการตีความแบบหลอมละลายขอบฟ้าแห่งความรู้จึงนำไปสู่การเสวนาที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่มากกว่าเดิมได้

2) การตีความ (Interpretation) ในบทพินิจภาษาชีวิตอิสานนี้ เช่นคำว่า “ควาย” หมายถึง อายุตนะภายใน 6 มี ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ที่รับอารมณ์ภายนอก 6 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และธรรมารมณ์ ซึ่งอายุตนะทั้งภายในและภายนอกนี้มีปกติข้องแวะ โดยมีจิตและเจตสิกเป็นตัวรับรู้และปรุงแต่งไปตามอิฏฐารมณ์ และอนิฏฐารมณ์ ซึ่งเป็นสาเหตุของการนำไปเกิดในภพภูมิต่างๆ ได้

สรุปได้ว่า เมื่อตีความบทพินิจภาษาชีวิตตามทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดามเมอร์ แล้ว ทำให้เราพบว่า อายุตนะภายในและอายุตนะภายนอก นั้นมีความสัมพันธ์กันด้วยกระบวนการปรุงแต่งที่เกิดจากจิตหรือวิญญาณ ถ้ามองในมิติของอภิปรัชญาถือว่าเป็นธรรมชาติของวิญญาณที่มีความสัมพันธ์ระหว่างวิญญาณกับร่างกาย และถือว่าจิตเป็นใหญ่ เพราะเป็นธรรมชาติที่รู้แจ้งอารมณ์ ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และจากบทพินิจภาษาชีวิตดังกล่าวนี้เมื่อผ่านกระบวนการของการตีความจนได้ความที่แท้จริงแล้วจะทำให้เรารู้ถึงการข้องแวะของจิตที่รับรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จะทำให้จิตฟุ้งซ่านจนเป็นเหตุทำให้ตกไปในอบายภูมิได้

3) การประยุกต์ใช้ (Explication) บทพินิจภาษาชีวิตเมื่อนำมาผ่านกระบวนการของการเข้าใจ (Understanding) ที่ใช้วิธีการของกาดามเมอร์ จะต้องนำสิ่งที่ได้จากการตีความนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้จริง โดยมีวิธีการประยุกต์ใช้ ดังนี้ (1) ประโยชน์ในปัจจุบัน และ (2) ประโยชน์ในอนาคตหรือสัมปรายภพ

3.2 การวิเคราะห์บทพินิจภาษาชีวิตด้วยทฤษฎีญาณวิทยา

จากการศึกษาทฤษฎีญาณวิทยาทำให้พบว่า ความรู้หรือปัญญาที่สอดแทรกในพินิจอิสานไม่เป็นความรู้ที่เกิดจากผัสสะและการคิดเชิงเหตุผลแต่เป็นปัญญาที่เกิดจากปรีชาหยั่งรู้ ความดี ชั่ว คุณ โทษ มีประโยชน์ มิใช่เป็นประโยชน์ เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการตีความของ

ฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ หลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การเข้าใจ (Understanding) 2)การอธิบายความ (Explanation) หรือการตีความ (Interpretation) หรือการแปลความ (Translation) และ 3) การประยุกต์ใช้ (Explication) มาวิเคราะห์บทพินิจจะได้อะไรดังนี้

1) การเข้าใจ (Understanding) เช่นการทำความเข้าใจความของคำว่า “คำ” ในบทพินิจนี้ หมายถึง ทองคำ ที่สามารถนำมาทำเป็นเครื่องประดับได้หลายชนิดเช่นทำเป็นแหวนเพื่อการสวมใส่ในฐานะเป็นเครื่องประดับที่มีค่าและราคา แต่ในความหมายนี้ เปรียบเหมือนกับคนที่มีความรู้มีวิชาดีหลายอย่างจะต้องมีกิริยามรรยาทที่สวยงาม จะช่วยเสริมส่งคนๆ นั้นให้เจริญรุ่งเรืองได้ ดังคำพูดที่ว่าความประพฤติหน้า วิชาตามหลัง คนมีความรู้ก็มีลักษณะคล้ายกันถ้ามีความรู้แต่ไม่รู้จักใช้หรือเผยแพร่ความรู้ ความรู้นั้นก็เป็นสิ่งที่ไร้ค่า

2) การตีความ (Interpretation) ในบทพินิจสามารถตีความหมายได้ ดังนี้ ทองคำถือว่ามีคุณค่าอยู่ภายในตัวของทองคำอยู่แล้วแม้ว่าจะไม่ได้ถูกประดับด้วยแก้ว เพชร นิล จินดา เป็นหัวแหวน ก็จะมีค่างามในความเป็นทองคำที่เหลืองอร่ามอยู่แล้วแต่เมื่อมีการนำแก้ว เพชร นิล จินดา มาประดับเป็นหัวแหวนก็ยังช่วยส่งเสริมประกาย และเพิ่มทั้งคุณค่า และมูลค่า ส่วนคนที่มีความรู้หรือมีปัญหาดี หรือเรียกว่า สุวิชาโน ที่จะต้องมีสิ่งเสริมให้ความเป็นผู้มีรูตินั้นเกิดมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นจะต้องมีความประพฤติดี หรือเรียกว่า สุปฏิปันโน ในกรณีของบุคคลผู้มีความรูตินี้เมื่อผ่านกระบวนการขัดเกลาด้วยวิธีการศึกษา และวิธีปฏิบัติแล้วจะเป็นคุณูปการต่อสังคมเป็นอย่างดี

3) การประยุกต์ใช้ (Explication) จะเห็นได้ว่าบทพินิจแต่ละบทนั้นถือว่าเป็นแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อก่อให้เกิดความเพียบพร้อมด้วยความรู้ดีเยี่ยมเป็นที่ต้องการของทุกองค์กร แต่ในความเป็นผู้รู้ที่ไม่ได้หมายความว่าดีด้วยเพราะความเสียหายต่างๆ ดังที่ปรากฏในสังคมปัจจุบัน ในการนำเอาผลที่ได้จากการตีความตามทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ จะเป็นประโยชน์ ในการคัดกรองบุคคลเข้าทำงานในหน่วยงานเพราะจะเน้นในด้านความรู้ของคนอย่างเดียวไม่ได้เพราะความเก่งถ้าขาดคุณธรรมก็ทำความเสียหายต่อองค์กร คนที่มีความรู้หรือมีปัญหาดี (สุวิชาโน) ที่จะต้องมีสิ่งเสริมให้ความเป็นผู้มีรูตินั้นเกิดมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นด้วยการมีความประพฤติดี (สุปฏิปันโน)

3) การวิเคราะห์บทพินิจอภิปรัชญาด้วยทฤษฎีจริยศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำบทพินิจอภิปรัชญาที่ 10 ว่าด้วยบุญ-บาป มาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการตีความตาม

คัมภีร์เนติปกรณ์ที่มีอาทินวะ วิจัยหาระ เป็นเครื่องมือวิเคราะห์บนพื้นฐานของหลักพุทธจริยศาสตร์พบว่า ผลของการกระทำฝ่ายกุศลมูล จะนำพาสัตว์ไปกำเนิดในสุคติภูมิ มีมนุษย์ เทวโลก และพรหมโลก ส่วนฝ่ายอกุศล จะนำพาสัตว์ไปสู่อบายภูมิ มี นรก เปรต อสุรกาย โดยมีผลของการไปกำเนิดนั้นมาจากวิบากกรรมที่ตนได้ทำในปัจจุบัน และถือได้ว่าผลของการกระทำนี้เป็นเกณฑ์ตัดสินความดี และความชั่วที่มีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง คนมีบุญก็ถือได้ว่าเป็นคนมีความดีอยู่ในตัว ส่วนคนที่ไม่มีบุญ (คนชั่ว) ก็ถือว่าเป็นที่มีความชั่วอยู่ในตัวเช่นกัน เพราะบุญและบาปเป็นของเฉพาะตนใครทำดียอมได้ดีใครทำชั่วยอมได้ชั่ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากวิจัยเรื่องการตีความพญาอีสานในทางปรัชญา ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อหาของงานวิจัย จึงได้นำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่ออภิปรายผล ดังนี้

บทพญาภาษิตอีสานสามารถสังเคราะห์เข้าในมิติของปรัชญาสาขาต่างๆ ได้ เช่น สาขาอภิปรัชญา สาขานวนวิทยา และสาขาจริยศาสตร์ ซึ่งพบว่า มีแนวคิดในมิติของปรัชญา ดังที่กล่าวมานี้แอบแฝงอยู่ในบทพญาภาษิตในหมวดหมู่ต่างๆ เพียงแต่การวิเคราะห์และสังเคราะห์บทพญาเหล่านั้นเข้าในหมวดหมู่ของปรัชญา ซึ่งสอดคล้องกับประยงค์ แสนบุราณ และคณะ ที่ทำวิจัยเรื่อง การตีความพญาอีสานเชิงปรัชญา พบว่า ในมิติอภิปรัชญา พญาอีสานมีลักษณะเป็นจิตนิยม มีความเชื่อว่ามนุษย์มาจากพญาแถน และยังมีความเชื่อในเรื่องของผี สาง เทวดา ที่สถิตอยู่ในธรรมชาติต่างๆ แบบวิญญานนิยม ในมิติของนวนวิทยาพญาอีสานถือว่าปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากผัสสะ การคิดหาเหตุผล และภาวนา และถือว่าภาวนาเป็นปัญญาที่ถูกต้องที่สุด ส่วนในมิติของจริยศาสตร์ ความรู้และการฝึกตนเองให้เป็นคนดีเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไป (ประยงค์ แสนบุราณ, 2548)

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มหาวิทยาลัยสงฆ์ควรนำทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ และทฤษฎีการตีความในคัมภีร์เนติปกรณ์ มาบรรจุไว้ในหลักสูตรเพื่อเป็นรายวิชาให้บัณฑิตศึกษาเพื่อเป็นแนวทางของการตีความคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

2) นิสิตที่เรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ควรศึกษาทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ และทฤษฎีการตีความในคัมภีร์เนติปริทัศน์ เพื่อจะได้แนวคิดและวิธีการตอบ ปัญหาที่มีเหตุผล

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการตีความบทพญาภาษิตทั้ง 15 หมวด ในมิติของ สุนทรียศาสตร์ด้วยทฤษฎีการตีความในคัมภีร์เนติปริทัศน์

2) ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลที่ได้จากการตีความบทพญา ภาษิตอีสานด้วยการตีความตามทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ และทฤษฎีการ ตีความในคัมภีร์เนติปริทัศน์

องค์ความรู้ใหม่

1) พญาภาษิตอีสานเป็นหลักการในการสอนของคนโบราณที่มีกุศโลบายต่างๆ เพื่อ จะทำให้คน เชื่อและจำได้ง่ายไม่หลงลืม บางครั้งพญาปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้าน หรือปรากฏ เป็นข้อความสั้นๆ ที่มี เสียงคล้องจองกันอย่างไพเราะแต่แฝงไว้ด้วยแนวคิดในมิติของปรัชญา และพญาเป็นแนวคิดสั้นๆ มาจากหนังสือวรรณคดีอีสานมีการเติมต่อดัดแปลงให้เข้ากับ สถานการณ์ ที่สามารถนำไปเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตได้เพราะสอดคล้องกับข้อวัตรปฏิบัติของ คนอีสานที่เรียกว่า ฮีต 12 และคอง 14

2) การนำทฤษฎีการตีความของฮันส์-จอร์จ กาดาเมอร์ มาใช้เพื่อการตีความใน บทพญาภาษิต ทำให้ได้รู้ถึงเจตนารมณ์ของผู้แต่งบทพญาภาษิตว่ามีการแฝงแนวคิดเชิง ปรัชญาไว้ในบทพญาในแต่ละหมวดและสามารถนำแนวคิดที่แฝงอยู่ในบทพญาภาษิตนั้นไป ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเกิดผล

3) การนำคัมภีร์เนติปริทัศน์มาเป็นเครื่องมือในการตีความโดยเฉพาะวิจัยหาร ในหา ระ 16 อย่างนั้นทำให้เราเข้าใจถึงหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ถูกนำมารวบรวมไว้ในพญา ภาษิต และเมื่อใช้วิธีการตีความแล้วจะทำให้ได้แนวคิดในมิติพุทธอภิปรัชญา พุทธญาณวิทยา และพุทธจริยศาสตร์

4) บทพญาภาษิตอีสานสามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการสอนเพื่อให้คนเข้าถึง หลักธรรมง่ายขึ้น เพราะคำพูดที่เป็นภาษิตมีความหมายอยู่ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เกิด

ปัญญา และแนวคิดทางปรัชญาที่ประกอบไปด้วยถ้อยคำอันหลักแหลมลึกซึ้งที่แฝงอยู่ในบทพญา

5) บทพญาภาษิตอีสานยังใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองได้อีกเพราะถือว่าพญาภาษิตเป็นต้นทุนทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิตซึ่งก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม แม้ว่าปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม และเศรษฐกิจจนเป็นสาเหตุทำให้พญาภาษิตลดบทบาทลงจนใกล้จะสูญหายไป แต่ก็ถือว่าบทพญาภาษิตได้มีอิทธิพลต่อสังคมอีสานในครั้งอดีตที่ช่วยขัดเกลาลักษณะนิสัยของคนอีสานตั้งแต่เด็กจนแก่เฒ่า

เอกสารอ้างอิง

ประยงค์ แสนบุราณ และคณะ. (2548). การตีความพญาอีสานเชิงปรัชญา. รายงานการวิจัย.

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปรีชา พิณทอง. (2528). ไวยาचितโบราณอีสาน. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). พุทธศาสนกับการแนะแนว. (พิมพ์ครั้งที่ 7).

กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

พรสวรรค์ สุวรรณศรี. (2547). การวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่ และการสืบทอดพญาอีสาน.

วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.